

УДК 338.43(477)

ІННОВАЦІЙНИЙ РОЗВИТОК АГРАРНОЇ СФЕРИ ЯК ВАЖЛИВА УМОВА ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ УКРАЇНИ

С.М. Макуха

Одеський державний аграрний університет

Ключові слова: економічне зростання, фонди, фінанси, допомога, держава, програми, залучення, венчурне фінансування, інновації, технології.

Анотація. Обґрунтовуються необхідність та наукові основи удосконалення механізму фінансової підтримки сільськогосподарських товаровиробників на підставі залучення венчурного капіталу у інноваційні проекти. Виявлені найбільш ефективні методи державної підтримки та запропоновані основні заходи стимулювання фінансової підтримки інноваційних проектів у сфері АПК.

Вступ. В умовах сучасного економічного розвитку головним джерелом конкурентних переваг на рівні суб'єктів ринку є їхня здатність до здійснення нововведень, а на рівні економіки в цілому – стимули до інвестування у інноваційні проекти. З огляду на історичні умови, традиції розвитку та структуру економіки України система інвестування в інноваційні аграрні проекти сьогодні перетворюється на істотний чинник економічного зростання, аграрної галузі. А з огляду на те, що АПК формує майже 20 % ВВП країни - галузь перераховує до державного бюджету понад 25 млрд. грн. [1] - зростання аграрного сектору сприятиме зростанню економіки в цілому.

Актуальність дослідження проблем інноваційного розвитку аграрної сфери обумовлюється особливою роллю аграрного сектору в соціально-економічному житті країни, що забезпечується унікальним поєднанням сприятливих природно-кліматичних умов та геостратегічного положення, спроможністю України зайняти вагоме місце на міжнародному продовольчому ринку.

Аналіз останніх досліджень. Вивченню інноваційної діяльності, в тому числі і в аграрній сфері, присвячені роботи багатьох вчених - економістів, серед них Ф. Девиль, А. Шмидтке, П.Г. Гулькин, А.И. Никонен, М.В. Мясникович, Л.Н. Нехорошева, А.П. Гришанович. Проблеми фінансової підтримки розвитку аграрної сфери в своїх дослідженнях розглядають такі фахівці, як Алексійчук В.М., Бородіна О.М, Гайдучий П.І., Дем'яненко М.Я., Колотуха С.М., Косодій Р.П., Лайко П.А., Мармуль Л.О., Малік М.Й., Непочатенко О.О., Полозенко Д.В., Саблук П.Т., Танклевська Н.С. та інші. Поряд з тим, у вітчизняній та зарубіжній літературі умови та наслідки залучення венчурних капіталів у аграрну сферу висвітлені недостатньо повно.

Метою даної статті є спроба виявити найбільш ефективні методи державної підтримки сільськогосподарських товаровиробників за допомогою залучення венчурних капіталів в інноваційні проекти АПК.

Результати досліджень. Сільськогосподарська діяльність здійснюється майже на всій території України, крім того, у сільській місцевості мешкає третина загальної кількості населення нашої держави, що переводить розвиток АПК у розряд істотних чинників загального економічного зростання. Відродження села є одним із пріоритетів Уряду. За словами Прем'єр-міністра України, уряд всіляко сприяє і буде сприяти просуванню вітчизняної аграрної продукції на світові ринки та захищатиме вітчизняного виробника від недобросовісної конкуренції [2]. Забезпечення розширеного відтворення і підвищення конкурентоспроможності продукції АПК неможливе без належної державної фінансової підтримки сільського господарства, про що свідчить досвід розвинутих країн. Найбільш ефективним механізмом прискорення інноваційних процесів в економіці в усьому світі визнано венчурне інвестування. В той же час, на ранній стадії венчурного інвестування діє схема "3-3-3-1" [3]. Це означає, що з десяти інноваційних проектів, які будуть проінвестовані три будуть невдалими, три забезпечать повернення вкладених коштів, три принесуть середній дохід, який можна порівняти із вкладеннями, які мали звичайний рівень ризику. І лише один "вибухне", тобто принесе надприбуток. Такого прибутку зазвичай вистачає для того, щоб покрити витрати на невдалі проекти та ще й заробити на цьому. Тому, безумовно, програми венчурного фінансування в АПК України мають реалізуватися, що в перспективі принесе чималі дивіденди економіці України. Сьогодні цілком справедливо інноваційний розвиток економіки, а в тому числі і аграрного сектору України, обрано одним з пріоритетних напрямків розвитку у найближчій перспективі [4, с. 6].

Державна підтримка сільського господарства – це складний механізм, який включає інструменти впливу на прибуток фермерів, структуру сільськогосподарського виробництва, аграрний і продовольчий ринок, соціальну структуру села, міжгалузеві і міжгосподарські відносини з метою створення стабільних економічних, правових і соціальних умов для розвитку сільського господарства, задоволення потреб населення в якісних продуктах харчування за соціально прийнятними цінами та забезпечення продовольчої безпеки держави. Так, державні заходи щодо регулювання аграрного сектору економіки в розвинутих країнах включають: компенсації за 1 га посівних площ, виведених з обігу; підтримку цін для стабілізації доходів фермерів; пільгове кредитування виробництва окремих видів продукції; страхування доходу фермерів; державну гарантію відшкодування страхових платежів у визначених розмірах; програму підтримки окремих територій та ін. Наприклад, у США державне регулювання аграрного сектору реалізується за допомогою таких форм і методів, як стабілізація цін і доходів фермерів; розвиток сільськогосподарської невиробничої інфраструктури; науково-дослідна робота з питань сільського господарства, впровадження результатів досліджень; збирання, обробка і поширення статистичних даних; охорона навколишнього середовища й раціональне використання земельних і водних ресурсів; забезпечення безпеки продовольства.

В основу розробки заходів в межах інноваційних державних програм підтримки аграрної сфери України має бути покладена спрямованість саме на розвиток. Під розвитком розуміється цілеспрямована, закономірна та необоротна зміна матеріальних і нематеріальних об'єктів. Тільки одночасна наявність всіх трьох зазначених властивостей виділяє процеси розвитку серед інших змін:

- оборотність змін характеризує процеси функціонування (циклічне відтворення системи функцій);
- відсутність закономірності характерно для випадкових процесів катастрофічного типу;
- при відсутності спрямованості зміни не можуть накопичуватися, і тому процес втрачає характерну для розвитку єдину, внутрішньо взаємозалежну лінію.

В результаті розвитку виникає новий якісний стан об'єкта, що виступає як зміна його складу або структури (тобто виникнення, трансформація або зникнення його елементів чи зв'язків) [5].

У світовій практиці напрацьований чималий досвід фінансової підтримки інноваційних проектів з метою забезпечення розвитку, в тому числі і в сфері АПК. Для України сьогодні можуть бути привабливими інноваційні проекти в сфері забезпечення населення екологічно чистими продуктами харчування (їх виробництва, переробки, розфасовки, реалізації), організації вирощування сировини для виробництва біопалива (а в подальшому і її переробки).

Як правило, підтримка таких проектів здійснюється за допомогою реалізації спеціально розроблених та затверджених на вищому законодавчому рівні країни програм. Реалізація таких програм покладена на спеціальні інститути – венчурні фонди. Так, в США діє програма Компанії по інвестиціям в малий бізнес (Small Business Investment Companies - SBIC). Це унікальна програма державно-приватного співробітництва. З часу заснування цієї програми було здійснено інвестування в більш ніж 100 000 малих американських підприємств у обсязі 48 млрд. дол. США [6, с. 57].

Наприклад, каталізатором для венчурної індустрії в Ізраїлі стала урядова програма Yozma (Ініціатива) із загальним обсягом фінансування в 100 млн. доларів. В рамках цієї програми уряд профінансував 40 % стартового капіталу 10 приватних інвестиційних фондів. Результатом цього стала поява до кінця 1990-х років майже 100 венчурних інвестиційних компаній, які управляли активами в 10 млрд. доларів і які стимулювали бурхливе зростання нових високотехнологічних фірм.

Одна з найбільш ефективних систем венчурного фінансування була сформована в Фінляндії. Основою такої системи став Національний фонд дослідження та розвитку Фінляндії (БІТРА). Фонд було засновано у 1967 році державою і сьогодні фонд регулюється Парламентом Фінляндії [6, с. 59].

Не має аналогів структура галузі венчурних інвестицій в Китаї. З часу створення в цій країні першого венчурного фонду минуло 20 років. Сьогодні в Китаї близько 86 тис. високотехнологічних підприємств, на яких працюють близько 5,6 млн. працівників, сукупна виручка яких складає біля 180 млрд. дол. [6, с. 63].

Перехід Росії та інших країн СНД, в тому числі і України, на інноваційний шлях розвитку створив потребу в інституті венчурного фінансування.

В Росії сьогодні діють два фонди фондів. Перший було створено за ініціативою Міністерства науки і технологій Російської Федерації розпорядженням уряду від 10 березня 2000 року і має назву Венчурний інноваційний фонд (ВІФ). Другий, державний фонд фондів ВАТ "Російська венчурна компанія" (ВАТ "РВК"), був створений 7 червня 2006 року [7]. ВАТ "РВК" інвестує у венчурні фонди на наступних умовах: - обсяг коштів, які інвестуються – від 600 млн. до 1,5 млрд. російських рублів; доля РВК в фонді – 49 %; венчурний фонд створюється у вигляді закритого пайового інвестиційного фонду в юрисдикції Російської Федерації.

Чітка державна підтримка Венчурної індустрії сформована в Казахстані. Акціонерне товариство "Національний інноваційний фонд" (АТ "НІФ") був створений постановою уряду Республіки Казахстан від 30 травня 2003 року із 100 - відсотковою участю держави в статутному капіталі, який складає 150 млн. дол. США.

Що стосується України, то при наявності значної потреби в формуванні інфраструктури венчурного фінансування, ці процеси йдуть досить повільно.

Висновки. Серед основних заходів стимулювання фінансової підтримки розвитку інноваційних проектів в сфері АПК в Україні можна запропонувати наступні.

1. Забезпечення відпрацювання сучасної ефективної моделі економічного зростання та розвитку АПК як альтернативи прямого фінансування інноваційних проектів. Головна мета такої діяльності в тому, щоб кошти, які залучаються на розвиток АПК, послужили каталізатором інноваційних процесів.

2. Враховуючи обмеженість фінансових ресурсів, які можуть бути спрямовані Урядом України в сучасний посткризовий період на інноваційну підтримку АПК, доцільно надавати підтримку не індивідуальним підприємствам, а їх групам або галузевим асоціаціям.

3. Підтримка кооперації і взаємного навчання. Малий і середній бізнес є тим полем, де випробуються інновації, які потім масово можуть бути впроваджені великими компаніями. Малі підприємства гнучкіші і схильні до ризикованих проектів, саме тому програми підтримки інновацій зазвичай повинні бути орієнтовані на малий і середній бізнес.

4. З метою підвищення ефективності від впровадження інноваційних проектів доцільно забезпечити сумісне фінансування проектів з боку держави при збереженні управління проектами в руках бізнесу. Така система може бути ефективною як при підтримці власне інноваційних проектів, так і при компенсації витрат виходу на нові ринки і освоєння нових технологій. Приватизація пакетів акцій в інвестиційних фондах, що створюються, та продаж менеджерам фондів опціонів на купівлю цих акцій, на відміну від надання приватним венчурним інвестиційним фондам державних гарантій на їх інвестиції, створює сильні стимули для швидкого зростання капіталізації фондів і розширення масштабів їх діяльності.

Враховуючи надзвичайну актуальність проблеми державної підтримки підприємств АПК та їх інноваційного розвитку, подальші дослідження будуть спрямовані на розробку пропозицій щодо залучення венчурного капіталу в аграрну сферу економіки.

Література

1. Звернення до Прем'єр-міністра України Азарова М.Я. щодо підтримки АПК у проекті Держбю-

джету-2011 від 09.12.2010 р. [Електронний ресурс]. - Режим доступу. - http://www.aui.org.ua/news/show_74

2. Азаров М.: Інтенсивний розвиток АПК - національний пріоритет 17.11.2010 [Електронний ресурс]. - Режим доступу. - з <http://www.daily.com.ua>

3. Інтерв'ю Генерального директора ОАО "РВК" І.Р.Агамірзяна Шлагбаум для стартапа 21.09.2010 [Електронний ресурс]. - Режим доступу. - <http://www.rusventure.ru/ru/press-service>

4. Державна цільова програма розвитку українського села на період до 2015 року. // Економіка АПК, 2007. - № 11. - С. 3 – 31.

5. Большая советская энциклопедия. - [Електронний ресурс]. - Режим доступу. - <http://www.cultinfo.ru/fulltext/1/001/008/095/119.htm>

6. Родионов И.И. Модели формирования института венчурных инвестиций / И.И. Родионов // Корпоративные финансы. - 2008. - № 2(6). - С. 56-80. [Електронний ресурс]. - Режим доступу. - <http://www.ecsocman.edu.ru/text>

7. Малашенкова О. Государство и фонд фондов в венчурной индустрии / О. Малашенкова // Журнал международного права и международных отношений. - 2008. - № 3 [Електронний ресурс]. - Режим доступу. - http://www.evolutio.info/index.php?option=com_content&task=

Макуха С.Н. Инновационное развитие аграрной сферы как важнейшее условие экономического роста Украины

Аннотация. Обосновываются необходимость и научные основы совершенствования механизма финансовой поддержки сельскохозяйственных товаропроизводителей на основе привлечения венчурных капиталов в инновационные проекты.

Ключевые слова: экономический рост, фонды, финансы, помощь, государство, программы, привлечение, венчурное финансирование, инновации, технологии

Макуха S.N. Innovative development of agrarian sphere as the major condition of economic growth of Ukraine

Summary. Necessity and scientific bases of enhancement of the mechanism of financial support of agricultural commodity producers on the basis of attraction of venture capitals in innovative projects are proved.

Keywords: economic growth, funds, the finance, the help, the state, programs, attraction, venture funding, innovations, technologies.